

EL CREXELLS

Isidor Cònsul

Les literatures amb una mica de decòrum tenen mecanismes d'avaluació per a discernir la llista dels millors llibres que es publiquen; sistemes de referència que, amb els marges d'error inherents a qualsevol judici, permeten establir quins són els títols de més pes específic i qualitat literària dels publicats al llarg de l'any. A França, per exemple, la pauta la marquen premis com el Goncourt i el Renadou, entre els anglesos és el Booker Prize, i arreu conviuen premis de la crítica que no tenen altre objectiu que el de destriar el gra de la palla. Són premis que mai no es donen a obres inèdites, ni depenen de cap escuderia editorial concreta, ni de cap estratègia comercial específica. En tot cas la generen a partir del guardó o de la nominació, com succeeix amb els "Oscars" del cinema. Així, pot donar-se el cas de novel·les amb un capteniment comercial més aviat discret que comencen tot d'una a disparar-se pel fet d'haver entrat en la llista prèvia dels possibles guardonats o per haver-se'l endut. La premissa fonamental exigeix que siguin obres ja editades, que hagin circulat pels canals habituals i obtingut el ressò pertinent als mitjans de comunicació.

A la literatura catalana hi ha un parell de premis que volen actuar a la manera d'aquests referents, tot i que sense gaire èxit, dit sigui de passada. Em refereixo als de la crítica "Serra d'Or" i al Premi Crexells, tots dos sense dotació econòmica ni cap altra compensació que no sigui el de la victòria moral. El segon, degà dels guardons literaris nostrats, va néixer l'any 1928 a imitació, justament, del Premi Goncourt i amb la voluntat de distingir la millor novel·la catalana de l'any. Qui es basquegi a donar un cop d'ull a la llista dels guardonats en les dues etapes del premi (de 1928 a 1938, i de 1982 fins ara mateix), s'adonarà que, en termes generals, la tria ha estat feta amb un encert i perícia considerables, i no és cap casualitat que hagi distingit les millors novel·les dels anys trenta i els primers espases de la narrativa catalana dels anys vuitanta i noranta. És doncs la seva mateixa trajectòria qui atorga al Crexells l'autoritat i credibilitat necessàries per poder afirmar, sense gaires embuts, que ha anat premiant any rere any la millor novel·la de la temporada.

També crec que s'hi pot llegir, ni que sigui de biaix, que si la nostra cultura literària no anés tan pengim penjam i la tinguéssim una mica més endreçadeta, cada any, en fer-se públic el llibre guanyador del Crexells, hi hauria d'haver cues a les llibreries, un rebombori mediàtic en consonància amb la bona nova i la lògica multiplicació de les edicions. Com a França amb el Goncourt i a la Gran Bretanya amb el Booker Price, entre

altres referències. Però no és així. La migradesa de la pròpia cultura literària ha afavorit més aviat les cerimònies de la confusió: a una lògica actuació mimètica quan el producte és forà (la referència són els best-sellers del món anglosaxó), i a actuar massa a l'engròs i sense filar prim quan el llibre per potenciar és indígena.

En tot cas, ni que sigui per a ús de curiosos i feram dels estudis literaris, queden els índexs de qualitat que marquen els premis de la crítica "Serra d'Or" i el Crexells. I enguany, aquest darrer, ha distingit una perla, *Les confidències del comte de Buffon*. que havia passat massa de puntetes i amb més pena que no pas glòria entre els lectors habituals de narrativa. L'autor és un biòleg de trenta-pocs anys, Martí Domínguez, que ha fet estrena de novel·lista rere el rastre biogràfic i intel·lectual d'un dels treballadors més fins i tenaços del segle de les llums, el naturalista Georges-Louis Leclerc (1707-1788), més conegut com a comte de Buffon, seguidor de Leibniz i de Newton, autor dels quaranta-quatre volums de la *Histoire naturelle* (1749-1804). A partir de la vella estratègia del manuscrit trobat, Martí Domínguez pren la veu del comte Buffon i entra en la seva pell per enfilat unes falses memòries que despleguen, al mateix temps, un mosaic de les històries i problemes, les misèries i les grandeses del món de la il·lustració. Hi campen a l'ample les intel·ligències més exquisides segle, els Voltaire, Rousseau, Diderot i Helvetius que fan costat a una nòmina de matemàtics i científics com Réaumur, La Condamine i Malpertuis, en el marc de salons aristòcrates on les dames barregen la coqueteria amb la resolució d'equacions matemàtiques, l'art de la seducció i els debats filosòfics.

Amb un estil fresc i àgil, Martí Domínguez ofereix una lectura complementària a una altra de les bones novel·les d'aquests darrers anys, *El camí de Vincennes* (1966), d'Antoni Marí, emmarcada també en els nusos de la il·lustració francesa. El tractament estricte i net de les idees, en el text d'Antoni Marí, es converteix, en la novel·la de Martí Domínguez, en un devessall virolat d'anècdotes, en una profusió de petites històries de tocador, en detalls satírics i costumistes que, a banda d'omplir-li les pàgines d'humor i de color, aconseguen que el lector s'apropi al dinamisme d'un món que bullia amb l'agitació intel·lectual del món il·lustrat i es divertia amb el verí que escopia Voltaire, sempre posat en el seu paper d'"enfant terrible".

No he vist que, després d'atorgar-li el premi Crexells de 1998, *Les confidències del comte de Buffon* hagi sortit a cap de les llistes dels llibres més venuts. Un senyal inequívoc, em penso, d'una cultura literària que va pengim penjam i que no hem aconseguit, encara, de tenir endreçada amb un mínim de decòrum.

Isidor Cònsul